

DEMİRYOLUNA BAĞLI OLARAK KURULAN BİR İLÇE MERKEZİ: İLİÇ (ERZİNCAN)

Yrd. Doç Dr. Adem BAŞIBÜYÜK*

Özet

Türkiye'nin doğu yarısındaki ilçe merkezleri çoğunlukla yönetim fonksiyonuna sahip, kasaba niteliğindeki yerleşmelerdir. Diğer fonksiyonlar zayıf olduğundan bu yerleşmelerde nüfus birikimi yavaş gerçekleşmektedir. Bu özellik Doğu Anadolu Bölgesinde daha da belirgindir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan İliç, ilçe merkezi statüsünü Cumhuriyet Döneminde demiryoluna bağlı olarak kazanmıştır. 1939 yılından önce bucak merkezi iken, bu tarihten sonra ilçe merkezi durumuna getirilmiştir. Kasabanın ilçe merkezi olmasında esas rolü demiryolu oynamış olmakla birlikte, yerleşmeye olan etkisi zamanla azalmıştır. Gününüzde İliç, başta yönetim olmak üzere bu sektöre bağlı çeşitli fonksiyonlarla varlığını sürdürmektedir. Çalışmamızda İliç'in fonksiyonel özellikleri, yerleşmede genel arazi kullanılışı, sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. Buna ilave olarak yöresel kalkınma potansiyelleri ve bunların yapılabilirliği ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: İliç, Erzincan, Coğrafya, Demiryolu.

* Atatürk Üniversitesi, Erzincan Eğitim Fakültesi. (abbuyuk@yahoo.com)

Abstract

The district center in Turkey's half eastern have settlements, which are mostly administrative, function and characteristics of towns. The crowd of population has not carried out in the settlements due to the lack of other functions. This situation is getting broken out in the Eastern Anatolian Region.

The subject of the study being İliç, has gained the status of the district center during Republic Period depending on railway. While İliç was a sub district until 1939, after the date, it has been a district center. The effect of railway, which has contributed to gain character of a district for town has been getting decreased by time. Today İliç has been maintained the existence administrative and the other functional sectors. In this study, the functional characteristics, the use of land in the settlements, the important issues and the solution suggestions of İliç were investigated. In addition, the potentials of districtional development and the applications were determined.

Key words: İliç, Erzincan, Geography, Railway.

DEMİRYOLUNA BAĞLI OLARAK KURULAN BİR İLÇE MERKEZİ: İLİÇ (ERZİNCAN)

The District Center Founded in the Respect for Railway: İliç
(Erzincan)

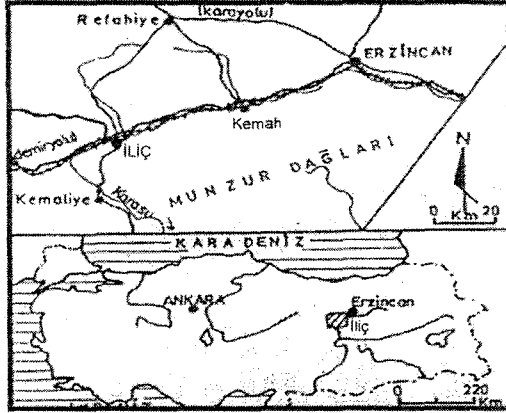
Giriş

Türkiye'nin fiziki coğrafya özelliklerinin bir sonucu kara ulaşım güzergahlarında vadiler, havzalar, oluklar, dağ geçitleri, bel noktaları, boğazlar vb. ulaşımı kolaylaştırıcı yeryüzü şekilleri tercih edilmiştir. Bu tür ulaşım alanları üzerinde kurulan yerleşmeler ise daha hızlı gelişme gösterebilmişlerdir¹. Doğal hatlar bazı bölgelerde o kadar vazgeçilmezdir ki, bu alanlara çoğu yerde alternatif hat oluşturma adeta imkânsızdır². Coğrafyanın empozeti olarak kabul edilen bu güzergâhlar, teknolojik gelişmelere rağmen ulaşımındaki önemlerini sürekli korumaktadırlar³.

Çalışma alanının da üzerinde yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesinde reliefin önemli bir bölümünü oluşturan doğu-batı uzanımlı havza ve boğazlar, ulaşımı kolaylaştırdıklarından geçmişte ve günümüzde büyük öneme sahip olmuşlardır⁴. İliç'in üzerinde yer aldığı Kemah Boğazı da bu tür jeomorfolojik birimlere daha fazla bağımlı olan demiryolu hatları için alternatifsiz güzergâhlardandır. İliç ilçe merkezi demiryolu hattına bağlı olarak kurulmuş olmakla birlikte, ulaşımındaki önemini giderek kaybetmiştir. Bu durum kuşkusuz dünya genelinde olduğu gibi, Türkiye'de de yolcu ve yük taşımada demiryollarının payının düşmesi ile ilgilidir⁵. Özellikle ülkemizde demiryollarının yolcu taşımada önem kaybetmesinde trenlerin raylara bağımlı olarak yol izlemelerinin ortaya çıkardığı zaman kaybı, demiryolu şebekesinin geometrik fiziki standartlar yönünden bugünkü çağdaş uygulamaların gerisinde kalması, teknik personel yetersizliği ve hizmette kalitesizlik gibi eksikliklerin önemli rolü söz konusudur⁶. Bu açıdan gerek ulusal ve gerekse bölgesel kalkınmada ulaşım altyapısının tamamlanması veya standartlarının iyileştirilmesi⁷ ülkelerin öncelikli politikaları arasında yer almalıdır.

İliç; Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümündedir. İdari açıdan Erzincan'a bağlı olan ilçe, Karasu ırmağının oluşturduğu Kemah boğazı içerisinde yer alır (Fotoğraf 1). İlçenin kuzeyinde Refahiye, doğusunda Kemah, güneyinde Kemaliye (Erzincan) ilçeleri ile batısında Sivas (Divriği) ve güneydoğusunda Tunceli (Ovacık) illeri bulunur (Şekil 1,2). 1939 yılına kadar batıdaki Kemaliye ilçesine bağlı bir bucak merkezi

olan İliç, bu tarihte kuzeydeki Kuruçay ilçesine bağlanmıştır. Aynı yıl içerisinde demiryolunun yerleşim alanınının 3 km kuzeyinden geçmesi ve burada İliç İstasyonunun kurulması dolayısıyla ilçe merkezi durumuna getirilmiş, Kuruçay ise köy statüsüne dönüştürülerek İliç'e bağlanmıştır⁸.

Şekil 1. İliç'in Lokasyon Haritası

İliç ilçe merkezinin kuruluş ve gelişmesinde kuşkusuz en önemli unsur ülkemizin doğu illerini batıya bağlayan demiryoludur. Yöre nüfusunun yakın ve uzak çevre ile olan ulaşımında demiryolu önemini korumaktadır. Bundan başka doğudan Kemah-Erzincan, kuzeyden Refahiye, güneybatıdan Kemaliye-Malatya ve batıdan Divriği-Sivas hattında karayolu bağlantısı olmakla birlikte, yolların standardı düşüktür. Günümüzde İliç'e bağlı 2 bucak ve 56 köy bulunmakta olup, ilçenin toplam yüzölçümü 1397 km²'dir.

Doğal Çevre Özellileri

İliç ilçesi ve çevresi araştırmacıların "Sivas-Erzincan Tersiyer Havzası" olarak tanımladıkları jeolojik oluşum içerisinde yer alır⁹. Erzincan ovasından başlayarak batıdaki Kemaliye'ye kadar Kemah boğazı, Kuzey Anadolu dağları ile Munzurların (Toroslar) birbirlerine en fazla yaklaştığı alanlardan biridir. Bu bakımdan yer yer güneyin kireçtaşları kuzeye, kuzeyin yeşil kayaçları ise güneye yayılmış durumdadır. İki sistem arasında kalan saha ise çoğunlukla Tersiyer döneminin Oligo-Miyosen jipsli birimleri ile temsil edilmektedir. Özellikle çalışma alanımızı meydana getiren İliç ilçe merkezinin kuzeyine doğru jipsli alanlar oldukça yaygındır.

Karasu ırmağının güneyindeki Munzur dağları Jura-Kretase aralığında çökelmiş farklı yapıdaki kireçtaşlarından meydana gelir¹⁰. İliç ilçe merkezi ve çevresinde de olduğu gibi kireçtaşlarının üzeri sık sık kuzeydeki Refahiye ofiyolitli karışığı tarafından örtülmektedir. Kasaba yerleşim alanı

ve çevresinde ofiyolitik seri karışık halde ve parçalı bloklar şeklinde araziye yayılmıştır. Kırıklı ve kıvrımlı yapıdaki ofiyolitler peridotit, serpantin, radyolarit, ve volkanik bloklardan oluşmaktadır. Batıya doğru ise granit ve granodiyoritler yaygındır¹¹. Ofiyolitli seri içerisinde yer yer Jura-Kretase kireçtaşları yüzeyleir. Kasabanın kuzeyine doğru (Karasu vadi tabanı) detritik seri olarak aglomera ve alüvyonlar yayılış gösterir. Alüvyonlar Karasu ırmağını iki yanında taraçalar halindedir¹².

İliç ilçesi Türkiye Deprem Bölgesi Haritasına göre 3. derece deprem bölgesindedir. Kuzey Anadolu Fayı'na (Refahiye kuzeyi) yaklaşık 70 km uzaklıkta bulunan İliç'te özellikle doğudaki Erzincan ovası merkezli depremler hissedilmekle birlikte, kayıtlara geçen can ve mal kayıplarına rastlanmamıştır.

Erzincan ili genelinde olduğu gibi İliç ve çevresinin suları da Karasu ırmağı ile drene edilir. Kasaba yerleşim alanının kuzeyinden geçen Karasu, ilçenin batısındaki Keban barajında (Kemaliye) Murat ırmağı ile birleşerek Fırat'ı oluşturur. Munzur dağlarının kuzey yamaçlarından kaynağını alan yerleşim alanının doğusundaki Aringa deresi ile kuzeybatıdaki Palanga deresi Karasuya kavuşan önemli akarsular olup, kurak yaz aylarında debileri önemli ölçüde düşmektedir.

Doğu Anadolu Bölgesinin kuzeybatısında derince yarılmış bir boğaz içerisinde yer alan İliç kuzey ve güneyden yüksek dağlarla çevrilidir. Bu morfolojik yapı yörenin kendine özgü iklim karakterlerinin belirmesine neden olmuştur. Karasal iklim şartlarının etkin olduğu Erzincan-Kemaliye hattında ortalama sıcaklık değerleri yörenin diğer kesimlerine göre yüksek, yağış değerleri ise düşüktür¹³.

İliç ilçe merkezinde meteorolojik ölçüm yapan Meteoroloji İstasyonu 1986 yılında kapatılmıştır. Bu bakımdan yörenin iklim karakterlerini ortaya koymamızı sağlayacak istatistiki veri bulunmamaktadır. Fikir vermesi bakımından morfolojik yapısı İliç ile büyük benzerlik gösteren doğudaki Kemah Meteoroloji İstasyonu ortalama yağış ve sıcaklık değerleri değerlendirilebilir. Nitekim her iki kasaba merkezi de vadinin kuzeye dönük yamacındadır. Kemah 1100 m, İliç 1060 m yükseltide olup, aralarındaki uzaklık yaklaşık 50 km dir. D.M.İ.G.M. kayıtlarına göre Kemah'ta yıllık ortalama sıcaklık 10,1⁰C, yıllık ortalama yağış miktarı ise 350,4 mm dir. İliç ilçesinin 20 km kuzeyindeki Hanege (Yaylapınar) köyünde 1960 yılında coğrafi tetkik yapan DÖNMEZ, İliç'teki yıllık ortalama yağışın 445 mm olduğunu belirtmektedir¹⁴. Muhtemelen İliç'in kuzeyine doğru yükseltinin Kemah'a göre daha düşük olması, kuzey sektörlü nemli hava kütlelerinin bu kesime kadar sokulmasına olanak sağlamaktadır.

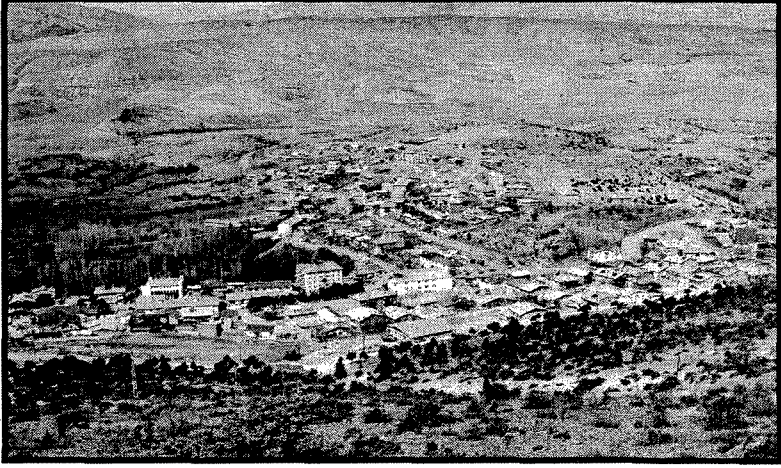
Kasaba yerleşim alanının kuzeye dönük nemli bir yamaç üzerinde bulunması, çevrede odunsu türlerin yayılış göstermesine olanak sağlamıştır. Bu türler içerisinde en yaygın olanı bozuk koruluk şeklindeki ardıçtır. Çevredeki diğer bitki türlerini çoğunlukla step elemanları meydana getirir. Yörenin hayvancılık potansiyeli bitki türlerini önemli ölçüde tehdit etmektedir. Bu bakımdan ilçede yasal dayanağı olan kapsamlı bir botanik çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Beşeri Çevre Özellikleri

İliç adının kökeni ile ilgili yaptığımız araştırmada kelimenin farklı anlamlarda kullanılmış olabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğünde *iliç* ilçenin kuzeyindeki Zara, Koyulhisar bölgesinde “çam ağacı sürgünlerinden akan su veya çam kabuğunun altında bulunan tatlımsı yenilebilir ince tabaka” şeklinde tanımlanır¹⁵. Aynı sözlükte *ılıç* ise Trakya’da çitlembiğe verilen isimdir. Kelimenin kökeni olarak kabul edebileceğimiz *il*; Türkçe kökenli olup, ülke, diyar, bölge yer, topluluk, kabile, aşiret, bir topluluğa ait yer ve itaatli gibi anlamları içermektedir¹⁶. İliç kelimesinin *il* veya *ilig* kökünden türemiş olabileceği yüksek ihtimaldir. Türkçe kökenli *il* “devlet kökünden *lig* ekiyle türetilen ve kaynaklara İllig veya İlig olarak geçen kelimenin sözlük karşılığı *devletli-hükümdar* dır. Bazı kaynaklarda ise devlete bağlı bir bölgenin ya da kanadın idarecisinin unvanı olduğu ve bu durumda *ilhan* ile aynı anlama geldiği görülür. İlig unvanını Tabgaçlar, Uygurlar, Hazar hakanlığı, Karahanlılar ve Selçuklular hükümdar veya saltanat sahibi olarak kullanılmışlardır¹⁷. Dolayısıyla İliç Türklerin Anadolu’ya akınları ile birlikte ortaya çıkan bir yerleşme adı olmalıdır. Nitekim yerleşmenin güneyine doğru yaygın olan yayla alanları da konar-göçer topluluklar için son derece ideal ortam şartları oluşturmaktadır¹⁸.

Çalışmamızın konusunu oluşturan İliç, Cumhuriyet Döneminde ilçe merkezi durumuna getirildiğinden, yerleşmeye özel tarihi belge ve bilgiye ulaşma olanağı yoktur. Tarihi devreler boyunca yörede idari olarak Kemah, Kuruçay ve Kemaliye (Eğın) önem kazanmıştır. Dolayısıyla İliç tarihini bölge tarihi içerisinde değerlendirmemiz gerekmektedir. Erzurum ve Erzincan ovalarında yapılan arkeolojik çalışmalar, bölge tarihinin M.Ö. 4000’li yıllara kadar gidebileceğini gösterir¹⁹. Bizanslılar dönemine kadar bölgede Hurriler, Urartular, Sakalar, Medler, Persler, Partlar (İranlılar) ve Romalıların yaşadığı sanılmaktadır. Romalılardan sonra (395-645) bölge Bizanslıların egemenliğinde kalmakla birlikte, zaman zaman çeşitli devlet veya milletler arasında el değiştirmiştir²⁰. İslamiyet’in sonrasında İslam (Arap) ordularının akınlarına maruz kalan bölge, Türk hakimiyetine kadar Araplarla Bizanslılar arasında birkaç defa el değiştirmiştir²¹. Türk Beylikleri

döneminde çalışma sahasının da içerisinde yer aldığı Kemah-Divriği-Şebinkarahisar bölgesi Mengücek Beyliği'nin egemenlik sahası durumundadır²². Daha sonra Anadolu Selçuklu Sultanlığı sınırları içerisinde kalan Kemah-İliç-Divriği bölgesi, Köseadağ Savaşı (1243) ile birlikte Moğol istilasına uğramıştır. Bir müddet Karakoyunlular ve Akkoyunluların yönetiminde kalan bu bölge 1514 Çaldıran Muharebesi sonrasında Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Bizans dönemi boyunca Kemah-Kuruçay ve Refahiye bölgesinin ortak adı *Daranalis*²³ olup, Türklerin bölgeye hakim olması ile birlikte bir çok yer adı değiştirilmiştir. Bunlardan biri de günümüzde İliç'e bağlı bir köy yerleşmesi olan Kuruçay'dır²⁴. Muhtemelen İliç'in kuruluş ve gelişmesi de yerleşme adının Türkçe olma olasılığı dolayısıyla 16. yüzyıl başlarıdır.

Fotoğraf 1. İliç kasabasının güneyden görünüşü

Bugünkü İliç yerleşim alanı 16. yüzyıldan itibaren genellikle Kemaliye (EğİN) ilçesinin idari sınırları içerisinde yer almıştır. Bu devrelerde günümüzdeki İliç ilçe merkezinin doğu ve kuzeyindeki yerleşmeler Kemah Sancağı içerisinde iken, Karasu vadisi sınır oluşturacak şekilde ilçenin şimdiki güneybatı kesimi sancak sınırları dışında kalmaktadır. Bu devreden itibaren belirttiğimiz kesimdeki yerleşmeler, EğİN ile birlikte idari olarak Arapkir kazasına bağlıdır. Farklı kaynaklarda İliç'in Cumhuriyet Dönemine kadar Malatya, Elazığ ve Sivas vilayetlerinin idari sınırları içerisinde kaldığı anlaşılmaktadır²⁵. Erzincan'a bağlanmadan önce (1926) İliç, Kemaliye (EğİN) ilçesi sınırları içerisinde 19 köyün bağlı olduğu bir nahiye merkezidir.

İliç ilçe merkezinin Cumhuriyet Dönemindeki nüfusu düşme ve yükselmelere rağmen genelde artmıştır. D.İ.E. verilerine göre 1935 yılında nüfus 393'tür. Bu devreden sonra 1950 nüfus sayımına kadar demiryolunda

çalışan işçilerin İliç'te sayılmaları yerleşme nüfusunu artırmıştır. İliç 1939 yılından itibaren ilçe merkezi durumuna getirildiğinden; 1940 sayımından sonra nüfusun artmasında (866) kamu kuruluşlarında istihdam edilmeye başlanan memurların da önemli katkısı vardır. 1945 Genel Nüfus Sayımında 1413 olan nüfus, 1950 yılında 1317'dir. Bu sayım devresinden sonra kasaba nüfusunun 1955'te 893'e kadar gerilediği dikkati çeker. Kasabadaki fonksiyonların gelişmekte olmasına rağmen bu düşüş; cumhuriyet sonrasında o güne kadar demiryolunda çalışan işçilerin ilçeyi terk etmesinden kaynaklanmaktadır. 1955'ten itibaren hemen her sayım devresinde nüfusu artan İliç'te 1990 yılı sayımında 3148 nüfus tespit edilmiştir. Bunun 1782'si (%57) erkek, 1367'si (%43) ise kadındır. Bu özellikleri ile ülkemizin doğu yarısındaki ilçe merkezlerinin genelinde olduğu gibi bir takım fonksiyonların varlığını sürdürdüğü İliç'te de erkek nüfus fazlalığı söz konusudur. 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre İliç nüfusu bir önceki sayım devresine göre (1990) %25 azalarak 2361'e gerilemiştir (Tablo 1). Bu azalış her şeyden önce Türkiye'nin doğu yarısındaki kentsel fonksiyonları zayıf ilçe merkezlerinin de artık nüfus kaybetmeye başladığını göstermesi bakımından önemlidir. Gerçekten de önemli kara yolu hatlarına sapa kalmış Erzincan'ın Kemaliye, Otlukbeli, Kemah ve İliç gibi ilçe merkezlerinden son yıllarda il merkezi veya diğer kentlere yönelik göçler hızlanmıştır. Son nüfus sayımında (2000) az da olsa bir erkek nüfus fazlalığı söz konusudur (1235 erkek, 1126 kadın).

Tablo 1. İliç'in Çeşitli Sayım Devrelerindeki Nüfusu.

Sayım Yılı	Nüfus Miktarı
1935	393
1940	866
1945	1413
1950	1317
1955	893
1960	922
1965	1144
1970	1432
1975	1562
1980	1962
1985	2068
1990	3148
2000	2361

Kaynak: D.İ.E.İlgili Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

Fonksiyonlar

İliç'teki fonksiyonlara geçmeden önce yerleşmenin sahip olduğu çeşitli özelliklere göre fonksiyonel olarak hangi yerleşme grubu içerisinde yer aldığını ortaya koymamız gerekir. Bilindiği üzere çeşitli tanımları yapılmakla birlikte, bir yerleşmenin köy mü yoksa kent mi olduğu hususunda kabul edilen kriterler farklıdır. Ayırım kriterlerinin farklılığı yanında, konuya bakış açısı ülkeler hatta ülkelerin içerisindeki bilim alanları arasında farklılıklar gösterir. Köy ile kent arasındaki ayırım yerleşmenin ya da alanın nüfus, hayat tarzı, idari yapı ve fonksiyonel özellikler gibi kriterlerle yapılmakla birlikte, bu ayırımı kesin çizgilerle ortaya koymak mümkün değildir. Büyüklük bakımından bir ülkede köy şeklinde nitelendirilen bir yerleşme, bir başka ülkede kasaba, ya da kent olarak kabul edilebilmektedir²⁶.

Şehir-kır ayırımındaki tanımlardan biri de GÖNEY'e aittir. *İşkân manzarasında büyük ölçüde insan müdahalesinin olduğu, sakinlerinin hayat tarzının daha değişik bulunduğu, yerleşmenin muhtelif kısımları ve çeşitli halk grupları arasında bariz ve karşılıklı ilişkilerin var olduğu ve nihayet başka bölgeler ile diğer şehir ve köylerden gelen halkın birbiriyle fazlaca kaynaştığı yerleşmeler şehir olarak kabul edilir*²⁷.

Köy ile kent ayırımında coğrafyacılar genel olarak, yerel yönetim, plânlama, nüfus ve ekonomik fonksiyonlar²⁸ ile yine nüfus, nüfus yoğunluğu, şehre has hayat tarzı ve yerleşmenin merkezî mevki²⁹ gibi kriterleri göz önünde bulundurmışlardır. Coğrafyacıların dışında D.İ.E. nüfusları ne olursa olsun bütün il ve ilçe merkezlerini kent saymaktadır. Esasen Türkiye'nin sosyoekonomik yapısını ortaya koymada bu önemli bir sorundur. Genel Nüfus Sayımlarını gerçekleştiren bir kurum olarak D.İ.E. nün verileri, ülkedeki kent-köy sayısı ya da kırsal-kentsel nüfusu belirlemede tek istatistiksel bilgidir. Ancak hemen belirtmemiz gerekir ki, özellikle coğrafyacılar Türkiye açısından nüfusu ne olursa olsun her ilçe merkezinin kent olarak kabul edilemeyeceğini savunmaktadırlar³⁰.

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi, bir yerleşmenin kent olarak kabul edilebilmesi aynı zamanda o yerleşmede kentsel hayat tarzının, bir takım kentsel fonksiyonların, etki sahasının bulunması ve yerleşmenin merkezî özelliğe sahip olması gerekir. Bununla birlikte, nüfus miktarı ile kentsel fonksiyonlar arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Herhangi bir yerleşmede, kentsel fonksiyonların gelişebilmesi için nüfus miktarının belirli bir limiti aşması gerektiğinden, kır ve kent ayırımında nüfus miktarı ile kentsel fonksiyonların birlikte ele alınması daha doğrudur³¹. Bu konuda bir yerleşme merkezinin mülkî yönetim statüsü dikkate alınarak köy ve kent sayılamayacağı, sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyonlarına da bakılarak ayırımın yapılması gereği üzerinde durulmaktadır. Bu bakımdan çalışan

nüfusun %50'den fazlasının tarım dışı sektörlerde toplandığı yerleşmelerin kent sayılması gerektiğini belirtilmektedir³². Yine 442 sayılı köy kanununda, nüfusu 2000'e kadar olan yerleşmeler köy, 2000-20000 arası olanlar kasaba ve nüfusu 20000'den fazla olan yerleşmeler ise kent adı altında toplanmıştır.

Kent ile köy ayırımında kullanılan farklı kriterler, belirgin olmayan yerleşmelerin hangi sınıf içerisinde değerlendirileceğini güçleştirir. Bunun için idari bir statüsü olmamakla birlikte fonksiyonları açısından kent ve köy yerleşmeleri arasında *kasaba* kavramı kullanılır. Kasabalar, fonksiyonları itibariyle şehirler kadar gelişmemiş, fakat köy yerleşmelerine oranla bir hayli gelişmişlerdir. Bu nedenle kasabalarda hem şehrin hem de köyün hayat tarzını bir arada görmek mümkündür³³.

Nüfusu fazla olmayan, çeşitli iş bölümünün gelişmeye başladığı bazılarında tarım dışı fonksiyonların öne çıktığı kırsal yerleşme dışında kentselliğin belirgin olduğu yerleşmelerden, az nüfuslu olanlar köye, çok nüfuslu olanlar ise kente dönük yerleşmeler olarak kabul edilir³⁴. Türkiye koşullarında kasabalar faal nüfusun içerisinde yer aldığı primer (tarım, ormancılık, balıkçılık, vs.), sekonder (maden çıkarımı, imalat ve inşaat işleri) ve tersiyer (ticaret, mali işler ve diğer sosyal ve kişisel hizmetler) sektörlerin oransal ağırlığına göre 7 tipe ayrılmaktadır. Bunlar: tarım, tarım-hizmet, tarım-endüstri, tarım-endüstri-hizmet, endüstri, endüstri-hizmet ve hizmet kasabaları şeklindedir³⁵.

Çalışma konumuzu meydana getiren İliç; cumhuriyet öncesi bir köy yerleşmesi iken, 1939 yılından itibaren idari olarak ilçe merkezi durumuna getirilmiştir. Günümüzde 2 bucak (Kuruçay, Armutlu) ve 56 köyün yönetim merkezidir (Şekil 2). Ülkemizde son Genel Nüfus Sayımının yapıldığı 2000 yılı itibariyle nüfusu 2361'dir. Yerleşme demiryoluna bağlı olarak gelişim göstermiş olmakla birlikte, yöreden dışarıya gerçekleşen hızlı göçler ve karayollarına göre sapa kalması, kentsel fonksiyonların belirginleşmesini güçleştirmiştir. Dolayısıyla gerek nüfus olarak ve gerekse fonksiyonel bakımdan İliç; ÖZGÜR'ün yaptığı sınıflandırmaya göre tipik bir tarım/hizmet kasabasıdır.

İliç'in 2000 yılı Genel Nüfus Sayımına göre nüfusu 2361 olup, bunun 685'ini (%29) çalışan nüfus oluşturur. Faal nüfusun faaliyet alanlarına dağılımında, öncelikle kasabanın çevresine çeşitli hizmetler veren bir yönetim merkezi olduğu anlaşılır. Yönetim fonksiyonunun dışında, kasabaya Keban barajının inşasından sonra gelip yerleşen Şavak Aşiretinin hayvancılık faaliyeti de önemlidir. Kasabada sürdürülen ticaret ve sanayi faaliyetleri ise çevre yerleşmelerin ihtiyacını karşılamaya yönelik olup, bu

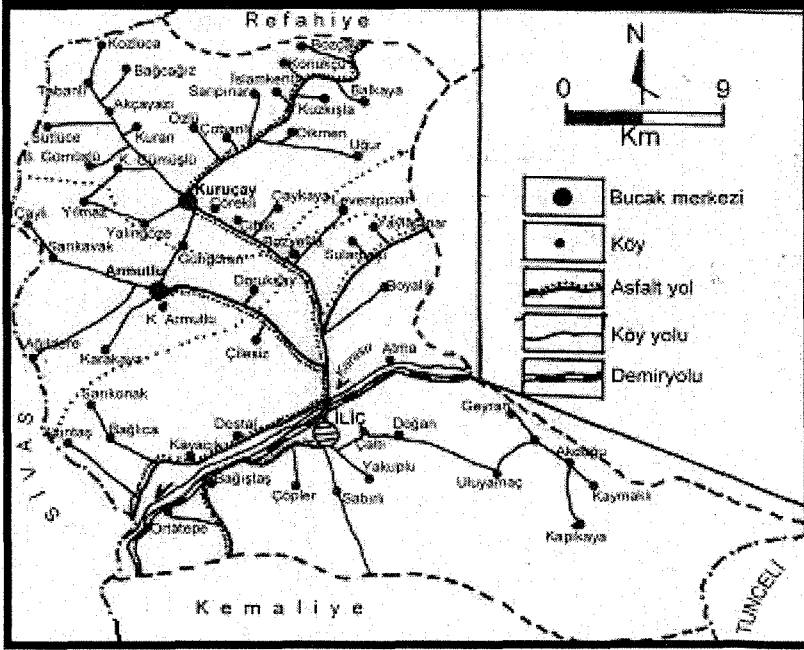
faaliyetler ile ilgili işyerleri gerek çalışan sayısı gerekse aktivite bakımından küçük boyutludur.

İliç kasabasında 501 kişinin (%73) yer aldığı hizmetler sektöründe 305 kişi (%60,9) yönetim ile ilgili kuruluşlarda istihdam edilmiştir. Bu sayı yerleşmedeki toplam aktif nüfusun yaklaşık %44'5 ini oluşturmaktadır (Tablo 2). Bu açıdan İliç kasabası devlet dairelerindeki nüfusun çevreye hizmet verdiği, başta ticaret olmak üzere, diğer fonksiyonların da (ulaşım, sağlık, eğitim vb) bu nüfusa bağlı olarak varlığını sürdürdüğü bir yönetim merkezidir.

İliç kasabası Cumhuriyet öncesinde bir köy yerleşmesi iken, Haydarpaşa-Eskişehir-Ankara-Kayseri-Sivas-Çetinkaya-Erzurum-Doğukapı demiryolu hattının tamamlanması ile birlikte, ilçe merkezi durumuna getirilmiştir. Demiryolu yerleşmenin ilk çekirdeğini meydana getiren kasaba yerleşim merkezinin yaklaşık 3 km kuzeyinden geçmektedir. İstasyon Şefliğinin kurulması ile birlikte, bu kesimde esas yerleşim alanından ayrı yeni bir yerleşme birimi (İstasyon mahallesi) ortaya çıkmıştır. İliç kasabası fonksiyonel gelişimini büyük ölçüde kasabanın hemen yakınından geçen demiryoluna borçludur. Çevre yerleşmeler ulaşım ve diğer taşıma faaliyetlerinde yıllarca demiryolunu kullanmışlardır. Ulaşım faaliyetlerinde demiryoluna olan bağımlılık bugün de devam etmektedir. Ancak 1950'li yıllardan günümüze doğru ülke genelinde yaşanmakta olan karayolu-demiryolu rekabetinde ucuzluk ve hız avantajları, karayollarının lehine demiryollarındaki yolcu ve yük taşınmasının önemini azalmaktadır³⁶. Bu durum Kemaliye-İliç yöresinde karayolu standartlarının düşük olması dolayısıyla ülke geneline göre daha geç yaşanmıştır. Çevredeki karayollarında 1980'li yıllardan sonra sağlanan iyileşmeler ve özel ulaşım olanaklarının hızla gelişmesi, yörede demiryollarına olan ilgiyi azaltmaktadır. Bu nedenlerle idari statüsünü kazanmasında esas rolü demiryolu oynamış olmakla birlikte, ilçe merkezinin gelişimi ulaşım fonksiyonundan çok yönetim fonksiyonu sayesinde gerçekleşmiştir.

İliç ilçe merkezinden günde ortalama 8 tren karşılıklı geçmekte olup, bunlardan 3'ü yolcu, diğerleri ise yük trenidir. Divriği-Erzincan arasında günlük sefer yapan banliyö treni, ilçe sınırları içindeki kırsal nüfusun yararlandığı Bağıştaş ve Çaltı'da durmaktadır. İliç İstasyon Şefliği kayıtlarına göre İliç'te yılda ortalama trenle giden-gelen yolcu sayısı yaklaşık 10-15 bin kişi, yük ise 1000-1500 ton arasındadır. Son yıllarda karayolu ulaşımına göre demiryolu ulaşımının daha ucuz olması, trenle seyahatin az da olsa artış göstermesine neden olmaktadır. Demiryolunun dışında kasaba merkezi ve köylerdeki 15 minibüs, ilçe sınırları içerisinde yolcu taşımaktadır. İlçenin Erzincan il merkezi ile olan karayolu ulaşımı yol

standartlarının düşük oluşu ve uzaklık (110 km) nedeniyle yeterince gelişmemiştir. Düzenli olmasa da haftada iki gün (çarşamba, cumartesi) il merkezine minibüs seferi düzenlenir. Bununla birlikte, ulaşımda çoğunlukla trenlerden yararlanılır. Yöre nüfusunun ağırlıklı olarak yaşadığı İstanbul'a ise 3 yolcu otobüsü haftada iki sefer yapmaktadır. Hız ve zaman farklılığı nedeniyle yörede kısa mesafeli yolculuklarda demiryolu, uzun mesafeli yolculuklarda ise çoğunlukla karayolu tercih edilir. İliç ilçe merkezinin komşu ilçelerle olan karayolu uzaklıkları doğuda Kemah 55 km, güneybatıda Kemaliye 44 km, ve kuzeyde Refahiye 82 km dir.

Kasabadaki ticaret fonksiyonu yerel ihtiyaçlara yönelik, küçük ölçekli ve çoğunlukla bir kişinin istihdam edildiği işletmeler tarafından sürdürülür. Ticarî aktivite yerleşme merkezindeki cadde boyunca gelişmiştir. İşyerleri 10 bakkal ve 7 kiraathane dışında, sayıları 1-2 yi aşmayan kasap, manav, lokanta mobilya-beyaz eşya, tuhafiye, kırtasiye, otobüs yazıhanesi, şeker ve un bayiinden oluşmaktadır. İlçe ekonomisinde önemli bir yeri olan tulum peyniri ticareti daha çok kasaba merkezinden yürütülür. Süt ürünlerinin toplanması, işlenmesi ve pazarlanmasının gerçekleştirildiği 6 işyeri bulunmaktadır. Söz konusu faaliyeti yöre hayvancılığında önemli yeri olan Şavak Aşiretine mensup kişiler gerçekleştirir. Kasabada pazartesi ve

cuma günleri kurulan gıda ve giyim pazarı, diğer günlere göre yerleşmenin kalabalık ve ticarî açıdan daha hareketli olmasına olanak sağlamaktadır. Belirtilen günler yöredeki köylülerin uzun devrelerden beri bir alışkanlık olarak kasabalara indikleri ve çeşitli işlerini yürüttükleri günlerdir.

İliç kasabesindeki eğitim faaliyetleri, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesindeki 2 İlköğretim Okulu ile 1 Lise ile Halk Eğitim Müdürlüğü tarafından yerine getirilir. Eğitim fonksiyonunda çalışan sayısı 52 olup, aktif nüfusun %7,6'sı bu sektörde istihdam edilmiştir (Tablo 2). Taşımalı eğitimin uygulandığı 23 Nisan İlköğretim Okuluna 21 köyden 245 öğrenci günlük gidiş-dönüş yapmaktadır. Bu okul dışındaki İstasyon Mahallesi İlköğretim Okulu ile Seyda Fırat Lisesine daha çok kasabada ikamet eden öğrenciler devam etmektedir.

Tablo 2. İliç İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Sektörel Durumu (2005).

Ekonomik Sektörler		İşgücü Sayısı	%'si
1	Hizmetler	501	73,1
A	Ticaret	80	16,0
B	Yönetim	305	60,9
C	Eğitim	52	10,4
D	Sağlık	30	6,0
E	Ulaşım	34	6,7
2	Tarım	108	15,8
3	İmalat ve Sanayi	28	4,1
4	Diğer (elk. gaz. inşaat vb)	48	7,0
Toplam		685	100

Kaynak: Mal Müdürlüğü, Esnaf ve Sanatkârlar Odası kayıtları ve yerinde yapılan gözlem sonuçlarından derlenmiştir.

İliç Halil Paşa Devlet Hastanesi ile Sağlık Ocağı, aynı binada ve 30 personelle ilçenin idari sınırlarına hizmet vermektedir. İlçe merkezinde hayvancılık faaliyetlerinin yoğun bir şekilde sürdürülmesi dolayısıyla süt ürünlerinin kaynatılmadan tüketilmesi ile ortaya çıkan enfeksiyonal hastalık *brucella* önemli bir sağlık sorunu olarak dikkati çekmektedir.

Kasabada modern sanayi kuruluşu bulunmamaktadır. Atölye tipi sanayi kuruluşlarının nitelik ve kapsamı yöresel ihtiyaçlara cevap verecek tarzdadır. Demir doğrama, elektrik tamircisi, hızar atölyesi vb. işyerlerinde ortalama 1-2 kişi istihdam edilir. Bu sektörde çalışanlar (28 kişi) toplam aktif nüfusun %4,1'ini meydana getirir (Tablo 2).

Doğu Anadolu Bölgesindeki kasabalar yönetim fonksiyonunun ağırlıkta olduğu, az nüfuslu ve idari bakımdan ilçe merkezi hüviyetindeki

yerleşmelerdir. Bu tür yerleşmelerde kırsal hayat tarzı varlığını sürdürmekle birlikte belirgin değildir. Ziraat ya da hayvancılıktan biri ya da her ikisi genel olarak aile bütçesine katkı sağlama amacıyla yapılır. İliç kasabası, özel şartları nedeniyle çevre ilçe merkezlerinden farklı olarak tarım fonksiyonunun özellikle hayvancılığın yoğun şekilde sürdürüldüğü bir yerleşmedir. Söz konusu faaliyetin kasabadaki sosyoekonomik hayata ve genel arazi kullanımına etkisi rahatlıkla gözlenebilmektedir.

İliç kasabasında ekonomik anlamda hayvancılık faaliyeti 1970'li yıllardan itibaren (Keban Barajında su tutulmaya başladıktan sonra) ilçeye gelip yerleşen Şavak Aşiretine mensup aileler tarafından sürdürülür. Esasen Şavak Aşireti Tunceli ilinin Pertek ve Çemişkezek ilçeleri arasındaki köylerde yaşamaktadır. Aşiretin ana geçim kaynağı koyun yetiştiriciliğidir. Koyun yetiştirdiklerinden, çoğunlukla ormansız alanları tercih ederler. Söz konusu aileler ziraat de yapmakla birlikte, bu faaliyet ikinci planda kalmaktadır. Kış aylarını köylerindeki sabit konutlarda geçiren aile bireylerinin bir kısmı, yılın en azından 5 aylık devresini yaylalarda hayvan otlatarak geçirmek durumundadır (Günümüzde yaylalara çoğunlukla ücret karşılığında çobanlar gönderiliyor). Bu özellikleri ile araştırmacılar Şavak Aşiretini yarı göçebe topluluk olarak tanımlamaktadır³⁷.

İliç'te Şavaklılar ilçe merkezi dışında 5 köyde (Çöpler, Sabırlı, Yeşilyurt, Çilesiz, Çaltı) yaşamaktadır. Yaptığımız tespitlerde kasabadaki 96 Şavaklı aileden yaklaşık 60 kadarı koyunculuk yaparak geçimini sağlamaktadır. Yine yaklaşık 10 kadar Şavak aşiretine mensup tüccar da başta tulum peyniri olmak üzere hayvansal ürünlerin pazarlamasına yönelik faaliyet gösterir. Yaz aylarında Erzincan ve çevresindeki yaylalara giden sürü sahipleri, kış sezonunu kasabada geçirirler. İstasyon mahallesi başta olmak üzere kasaba yerleşim alanlarının çeşitli kesimlerinde koyun ağılları adeta çevreye dağılmış durumdadır. İlçe Tarım Müdürlüğü verilerine göre sadece kasaba yerleşim alanı içerisinde yaklaşık 10-15 bin koyun beslenmektedir. Söz konusu faaliyetin ilçe ekonomisine çok olumlu katkıları olmakla birlikte, kasaba yerleşim sınırları içerisinde bir takım çevresel sorunlara da sebebiyet vermektedir. Sığır yetiştiriciliği kasabada genel olarak ailelerin süt ürünleri ihtiyacını karşılamaya yönelik olup, ticari koyun yetiştiricisi dışındaki çoğu aile en az bir inek beslemektedir. İliç ilçe merkezinde faal nüfus içerisinde 108 kişi (%15,8) ağırlıklı hayvancılık olmak üzere tarımda faaliyet gösterir.

Fonksiyonel Arazi Kullanılışı ve Başlıca Yerleşme Sorunları

İliç kasabası ilçe merkezi olmadan önce (1939) yerleşmenin çekirdeğini bugünkü Abdullah Paşa mahallesi meydana getirmekte idi.

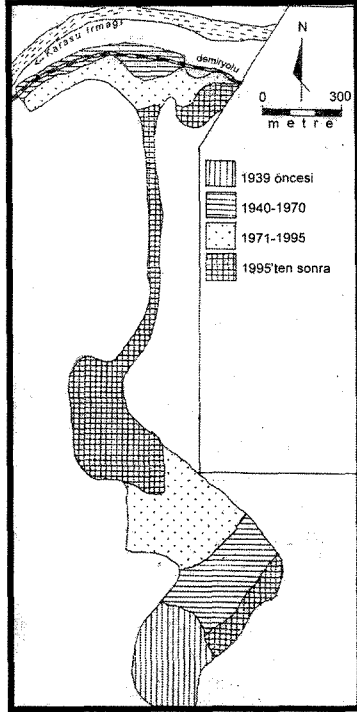
Yerleşmenin en güneyinde ve en yüksek noktada kurulmuş olan bu kesim yayla alanlarına yakın olmanın yanında, konum özellikleri dolayısıyla vadiyi takip eden doğu-batı yönlü yolları da kontrol altında tutmaktaydı. Demiryolu belirtilen yerleşme merkezinin 3 km kuzeyinden (Karasu vadi tabanı) geçtikten sonra burada asıl yerleşmeden ayrı yeni bir yerleşim birimi oluşmaya başlamıştır (Bugünkü İstasyon mahallesi). Aynı devrede ilçe merkezinin Kuruçay'dan İliç'e taşınması ve kamu kurumlarının yapılanma zorunluluğu, yerleşmenin kuzeye doğru (Kazım Karabekir mahallesi) gelişmesine olanak sağlamıştır. 1970'li yıllara kadar kasaba, yerleşmenin ana çekirdeğini oluşturan Abdullah Paşa mahallesi ile bu mahallenin devamı durumundaki Kazım Karabekir mahallesi boyunca gelişme göstermiştir. Söz konusu devrede yerleşmenin köylerden göç alması kuzeye doğru gelişmenin devam etmesine neden olmuştur. Ancak yerleşmenin fizyonomik bakımdan değişimine esas etki eden, aynı devrede Şavak Aşiretine mensup ailelerin göçleridir. Bu göçler sonrasında kasaba yerleşim alanı kuzeyde Fatih mahallesine doğru genişlemiştir. Hayvancılıkla uğraşan ailelerin öncelikli olarak tercih ettikleri İstasyon mahallesi ise asıl yerleşim alanına doğru (güney) büyümeye başlamıştır. Yerleşmenin değişik kesimlerinde hayvancılık faaliyetleri sürdürülmektedir. Günümüz itibariyle yerleşmenin gelişme eğilimi İstasyon mahallesi ile ana yerleşme arasında kalan İstasyon caddesi boyunca. Bununla birlikte, İstasyon mahallesi ile asıl yerleşim alanı arasında geniş boşluklar bulunmaktadır. (Şekil 3, 4).

Fotoğraf 2. İliç kasaba merkezinden bir görünüm.

İliç kasabası 4 mahalleden meydana gelir. Bunlardan İstasyon mahallesi 3 km kuzeyde asıl yerleşmeden ayrı olarak konumlanmıştır. D.D.Y. İstasyon Şefliğinin bulunduğu İstasyon mahallesinden başlayan ve

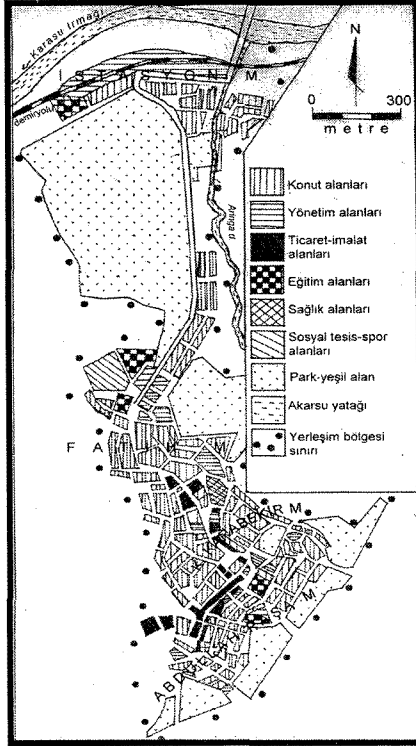
Abdullah Paşa mahallesinde son bulan İstasyon caddesi yerleşmenin ana aksını meydana getirir (Fotoğraf 2). Bu cadde dışında ikinci derece cadde ve yol sistemi gelişmemiş olup, yerleşme içerisindeki sokaklar genişlik ve kaplama bakımından duşuk standartlıdır. Yerleşmenin ilk çekirdeğini oluşturan Abdullah Paşa mahallesinde yerleşme toplu doku özelliğindedir. Diğer mahallelerde ise yerleşme dokusu daha ziyade gevşektir (şekil 4).

şekil 3. İliç Kasaba Yerleşmesinin Tarihsel Gelişimi

Kasabadaki bir takım kentsel fonksiyonlar konut fonksiyon alanları ile bir arada bulunur. Ticari işyerleri daha çok yerleşmenin ilk çekirdeğini oluşturan Abdullah Paşa mahallesinde, Eğitim, sağlık, yönetim ve diğer sosyal hizmet alanları ise 1939 yılından sonra gelişme gösteren Kazım Karabekir ve Fatih mahallelerindedir. Ticarethaneler genellikle aile işletmesi şeklinde olduğundan bir caddenin iki yanına dizilmiş işyerlerinin st katları çoğunlukla aile konutudur. Asıl yerleşmeden ayrı gelişmiş olan İstasyon mahallesindeki en önemli fonksiyon alanını D.D.Y. İstasyon şefliği meydana getirir. Mahallenin batısında İstasyon mahallesi İlköğretim Okulu yerleşmenin bu bölümüne eğitim hizmeti vermektedir. Ekonomik faaliyetlerde hayvancılığın ön planda olduğu bu mahalledeki konutlar gney

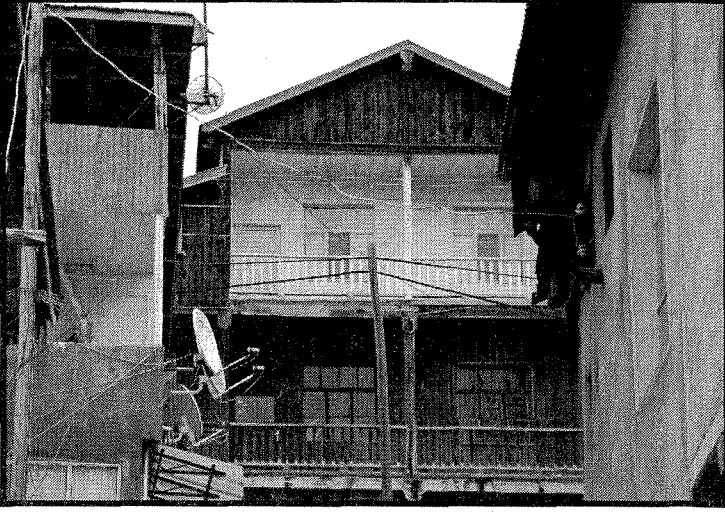
ve doğuya doğru gelişmiştir. Karasu ırmağının vadi yamacı ile ırmağa kavuşan Aringa deresi vadi yamaçlarına dağılmış konutlarda hayvan barınakları geniş alan kaplamaktadır (Fotoğraf 4). İstasyon mahallesi ile Fatih mahallesi arasındaki yaklaşık 3 km cadde boyunca (İstasyon caddesi) boşluklar geniş yer tutar. Ancak son yıllarda özellikle yolun doğusuna doğru yapılaşma dikkati çekmektedir. Yine bu boşluk kısımda yer yer ailelerin kış mevsiminde hayvan barınağı olarak kullandığı ağıllara rastlanır. Kasabadaki arazi kullanımında dikkati çeken bir başka kullanım alanını tarım arazileri ile orman ve yeşil alanlar meydana getirir. Yerleşim alanının kuzeybatısındaki tarım arazileri genel olarak küçük parsellerden oluşur. Bu arazilerde geçim tipi meyve ve sebzeçilik ön plandadır. Yerleşim alanının hemen güneyinde ardıcın hakim olduğu ormanlık alanlar parçalı bir görünüm kazanmıştır. Fatih mahallesi ile İstasyon mahallesi arasında kalan boşluk alanlar imarda ağaçlandırılacak alan olarak belirlenmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. İliç'te Fonksiyonel Arazi Kullanılışı

İliç'teki konutlar, yerleşmenin ilçe merkezi durumuna getirilmesinden sonra çoğunlukla modern tarzda inşa edilmiştir. Ancak sayıları azalmakla birlikte Abdullah Paşa mahallesinde olduğu gibi

geleneksel konutlara da rastlamak mümkündür. Geleneksel konutlarda dikkati çeken en önemli özellik, doğudaki Erzincan ile batıdaki Kemaliye arasındaki kültürel geçiş özelliğini taşıyor olmasıdır. Doğudaki Kemah'ta ve İliç ilçesinin genelinde özellikle kuzeydeki köylerde toprak ve taşın bir arada kullanıldığı meskenler yaygındır. İliç ilçe merkezinde ağacın ağırlıkta olduğu meskenler ise daha ziyade Kemaliye'de dikkati çeker. Alt katın taş, üst katların ise ağaçtan inşa edildiği 2-3 katlı bu meskenlerde sofa, divanhane, odalar, haremlik, selamlık gibi bölmeler bulunmakta olup, ön cephe çıkmalıdır³⁸ (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Yörede sayıları giderek azalan geleneksel konut.

İliç kasabasının kendine özgü özellikleri bir takım yerleşme sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kasabada yerleşme ile ilgili en önemli sorun; ilçe nüfusunun geçim faaliyetlerinde önemli yer tutan hayvancılığa yönelik ahır ve ağıllardır. Ailelerin günlük süt ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yetiştirdiği sığırlar, kasaba içerisindeki konut alanlarında beslenir. Bunun dışında, Şavaklı ailelerin kış mevsimini geçirdiği ilçe merkezindeki koyun ağılları ise yerleşmenin farklı kesimlerine dağılmış durumdadır. İstasyon mahallesi ile asıl yerleşim alanı arasında yaygın olan ağıllar fizyonomik görünümü olumsuz etkilemenin yanında, bir takım çevre ve sağlık sorunlarına da sebebiyet vermektedir. Özellikle hayvan gübrelerinin açık havada gelişigüzel depolanması önemli bir çevresel tehdit unsuru olarak dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4).

Yerleşmenin eğimli bir yüzey boyunca gelişme göstermesi, cadde sokak sisteminin oluşmasını engellemiştir. İstasyon caddesi ve bu caddenin

devamı durumundaki Hükümet caddesi dışındaki sokak ve diğer ara yollar son derece dar ve çoğunlukla bozuktur. Kasaba yerleşim alanı içerisinde geçen Erzincan-Kemah-İliç-Kemaliye-Arapkir-Malatya karayolu, dar ve virajlı bir güzergahı takip etmektedir. Bu durum söz konusu hattı kullanan sürücülerin ulaşım sorunu yaşamalarının yanında, yerleşmede de bir takım çevresel sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Kırsal hayat tarzının belirgin olarak yaşandığı İstasyon mahallesinde alt yapı hizmetleri son derece yetersizdir. Aynı mahallede kalabalık aile yapılanması dolayısıyla konutlar yetersiz ya da düşük standartlıdır.

Sonuç

Cumhuriyet sonrasında demiryoluna bağlı olarak ilçe merkezi durumuna getirilen İliç; 2 bucak ve 56 köyün yönetim merkezidir (Şekil 2). İdari statüsünü demiryoluna yakınlığından kazanmış olmakla birlikte, bu sektör yerleşmeye fonksiyonel anlamda ciddi bir katkı sağlayamamıştır. Gerçekten de çevre yerleşmelerden demiryolunu kullanarak seyahat edenler, asıl yerleşim merkezi istasyona uzak olduğundan çoğu zaman kasabaya uğramamaktadır. Kuşkusuz yerleşmenin demiryoluna bağlı beklenen gelişmeyi gösterememesinde demiryollarının karayolları karşısındaki gerileme süreci de önemlidir. Dolayısıyla yerleşmenin kuruluşu ve gelişiminde temel fonksiyon yönetim ve bu hizmetlere bağlı ortaya çıkan diğer (ticaret, eğitim, sağlık vb) fonksiyonlardır. İlçeye bağlı köylerin az nüfuslu olması da yönetim ve hizmet fonksiyonunun etkisinin sınırlı kalmasına neden olmuştur. Bunun yanında çevrenin hayvancılık potansiyeli ve 1970'li yıllardan sonra kasabaya yerleşen Şavak Aşiretine mensup yarı göçebe koyuncu ailelerin de etkisi ile hayvancılık kasabadaki önemli faaliyet alanlarından birini meydana getirmektedir. Günümüzde İliç yönetim faaliyetleri, bu faaliyete bağlı çeşitli hizmetler ve hayvancılıkla varlığını sürdüren, Doğu Anadolu Bölgesindeki idari statüsü ilçe merkezi, yerleşme özelliği olarak kasaba standartlarındaki tipik yerleşmelerden biridir. Günümüz itibarıyla kasabadaki bir takım sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri şöyle sıralanabilir:

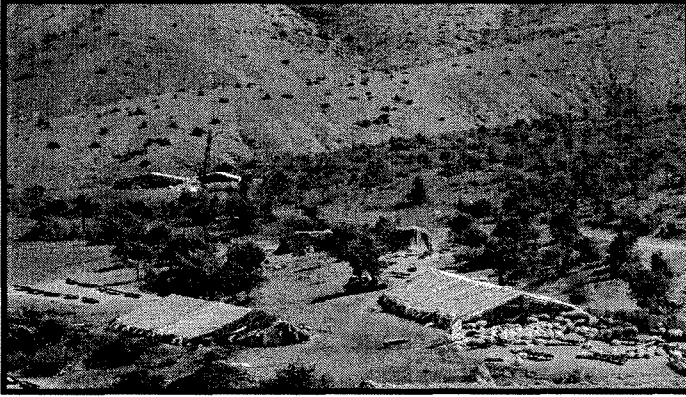
İliç ve yakın çevresi 3. derece deprem bölgesi içerisinde yer almakla birlikte, Kuzey Anadolu Fayına yaklaşık 70 km uzaklıktadır. Bu bakımdan ilgili deprem yönetmeliğine uygun yapılaşmaya özen gösterilmelidir.

Yerleşmenin çeşitli kesimlerinde aşırı otlatma nedeniyle bitki örtüsü tehdit altındadır. En azından yerleşmenin yakın kesimlerinde otlatma yasaklanmalıdır. Özellikle ardıç ağaçları doğal orman formuna ulaşması amacıyla koruma altına alınmalıdır.

2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre kasabadaki ortalama hane halkı büyüklüğü 4,3 olup, Sağlık Ocağı hane halkı tespit fişlerine bu değer mahallelere göre farklılıklar gösterdiği dikkati çeker. İstasyon mahallesinde bu değer 5,4'tür. Konut yetersizliği ve konutların düşük standartlı olmaları da göz önüne alındığında ülkemizde giderek yaygınlaşan Toplu Konut Uygulamasının İliç'te de gerçekleştirilmesi mesken kalitesini artıracak, aynı zamanda kasaba içerisindeki ulaşım sorunu en aza inecektir. Bu durum özellikle ailelerin eski konutlarda ikamete devam ettiği Abdullah Paşa mahallesinde önemli bir yerleşme sorunudur.

İlçede hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olarak sürdürülmesi, bir takım sağlık sorunlarının belirginleşmesine sebebiyet vermektedir. Süt ürünlerinin yeterince kaynatılmadan tüketilmesi ile ortaya çıkan *brucella* hastalığı yörede son derece yaygındır. Bu konuda ilçe nüfusu sağlık kurumları ve İlçe Tarım Müdürlüğü tarafından eğitilmelidir. İlçe çevre merkezlere uzak olduğundan, nüfusun sağlık ihtiyaçları çoğunlukla Halil Paşa Devlet Hastanesi ile Sağlık Ocağı tarafından karşılanır. Personel ve teknik donanımın yetersiz olduğu söz konusu kurumların ihtiyaçları karşılanmalı, uzman doktorun bulunmadığı Devlet Hastanesine en azından dahiliye gibi temel branşlardan birine uzman doktor ataması yapılmalıdır.

Kasabanın fizyonomik görünümünü bozmanın yanında, bir takım çevre sorunlarına da sebep olan hayvan barınakları uygun bir yer belirlenerek yerleşme dışına çıkarılmalıdır (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Kasaba çevresindeki koyun ağıllarından bir görünüm.

İlçe merkezi ve çevre köylerde hayvancılık faaliyetleri önemli bir potansiyel durumundadır. Özellikle gıda sektöründe *Erzincan Tulum Peyniri* olarak bilinen peynir, ağırlıklı olarak İliç'te imal edilir. Ancak geleneksel imalat anlayışının devam ettiği bu üretimde imalat ve pazarlama birkaç

tüccar tarafından yürütüldüğünden pazarlama da çoğunlukla yöresel ölçekte gerçekleşmektedir. Kooperatifleşmeye gidilerek üretimde çağdaş yöntemlerin ve ambalaj hizmetlerinin sunulması, ürünün ulusal hatta uluslararası ölçekte pazarlamasına olanak sağlayacaktır. Yöredeki bal üretimi de buna eklendiğinde İliç'in önemli bir gıda üretim merkezi durumuna gelme olasılığı yüksektir. İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtlarına göre İliç genelinde yıllık tulum peyniri üretimi ortalama 3 000 ton, bal üretimi ise 250 ton kadardır. Kuşkusuz bu oluşumlar panayır ya da festivaller ile desteklenip tanıtılabilir. Yine şartlar oluştuğunda ilçede hayvancılık ve gıda üretimine yönelik bir yüksek okul kurulabilir.

İliç ilçesindeki yer altı kaynakları da kalkınma açısından önemli potansiyeldir. Yakuplu köyündeki demir yatakları 2005 yılı itibarıyla işletilmektedir. Daha da önemlisi ilçe merkezinin güneybatısında Çöpler köyündeki altın madeni yataklarıdır. Türk-Amerikan ortaklığı özel şirket tarafından fizibilitesi yapılan kaynağın 2005 yılı sonundan itibaren işletilmesi planlanmaktadır. Yaklaşık rezerv 160 ton olarak tespit edilmiştir. Altın madeni işletmesinin İliç'e sosyoekonomik açıdan bir canlılık getireceği beklenmektedir.

İlçenin karayolu ulaşımı açısından da önemli bir potansiyele sahip olduğunu belirtmek gerekir. Erzincan-Malatya arasındaki bu hat, Erzincan-Sivas-Malatya hattına göre yaklaşık 80 km daha kısa ve yükseltisi daha düşüktür. Karayolu standardındaki sınırlı bir iyileştirme bile, bu hattın özellikle kış mevsiminde önemli bir güzergâh olmasını sağlayabilir.

Notlar

¹ DOĞANAY, H., KOCA, H., 1998, Ulaşımın Yerleşmeye Etkilerine İki Tipik Örnek: Fevzipaşa ve Nurdağı Kasabaları, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:33, İstanbul, s.2.

² KOCA, H., ÖZDEMİR, Ü., ŞAHİN, İ.F., 2005, Ulaşım Açısından Gülek Boğazı, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:14, Konya, s.29.

³ ARINÇ, K., 2000, Ulaşım-Coğrafyası Bakımından Bir İnceleme; Rahva Düzlüğü ve Çevresi, Doğu Coğrafya Dergisi Sayı:3, Erzurum, s.25-47.

⁴ YAZICI, H., 1995, Sansa Boğazının (Erzincan) Kara ve Demiryolu Ulaşımındaki Önemi, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:1, Erzurum, s.456-475.

⁵ TUMERTEKİN, E., 1987, Ulaşım Coğrafyası, İ.Ü. Yayınları No:2053, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 85, İstanbul, s. 209.

⁶ SOYKAN, F., 1997, Ege Bölgesinde Turizm Ulaştırması, Ege Üniversitesi, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:9, İzmir, s.76.

⁷ SEVER, R., 2005, Erzurum-Bingöl Karayolunda Ulaşımı Güçleştiren Coğrafi Etmenler, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:14, Konya, s.287.

⁸ ŞAHİN, İ.F., DOĞANAY, H., 2001, (Geçmişten Günümüze Kuruçay (İliç-Erzincan), Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:7, No:5, Konya, s.361.

- ⁹ AKTİMUR, H.T., TEKİRLİ, M.E., YURDAKUL, M.E., 1990, Sivas-Erzincan Tersiyer Havzasını Jeolojisi, M.T.A. Dergisi, Sayı:111, Ankara, s. 28.
- ¹⁰ BAYKAL, F., 1953, Çimen ve Munzur Dağları Mıntkasında Jeolojik Etüdler, M.T.A. Dergisi, Sayı:2058, Ankara, s.7.
- ¹¹ BAYKAL, F., 1966, 1/500 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası (Sivas Paftası), M.T.A. Yayınları, Ankara.
- ¹² İliç (Erzincan) İmar Planı Ön Araştırması (C. Yaşın, O.D.T.Ü.)
- ¹³ BAŞIBÜYÜK, A., 2004, Kemah İlçesinin Coğrafyası, Nobel Yayınları, No:620, Ankara, s.25.
- ¹⁴ DÖNMEZ, Y., 1960, Hanege Köyü, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt:6, Sayı:11, İstanbul, s. 57.
- ¹⁵ Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü VII,1993, Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı: 211/7, Ankara Üniv. Basımevi, Ankara, s.2523.
- ¹⁶ DOĞAN, M., Büyük Türkçe Sözlük, s. 533.
- ¹⁷ TAŞAĞIL, A., 2000, İslam Ansiklopedisi (Cilt:22), İlig Maddesi, s.108.
- ¹⁸ İliç'in kelime anlamı üzerinde bu kadar durmamızın nedeni; zaman zaman halk arasında ve ulusal medyada kelimenin anlam olarak 1917 Rus Devrimi'nin önderi Vladimir İliç Ulyanov'a (Lenin) atfen kullanıldığı tartışmalarından kaynaklanmaktadır. Hatta yerleşmenin adının değiştirilmesi bile gündeme gelmiştir. Ancak, çeşitli kaynaklarda *İl* kökünden türemiş olduğu anlaşılan *İliç* kelimesinin Türkçe kökenli olduğu anlaşılmaktadır.
- ¹⁹ KÖKTEN, İ.K., 1944, Orta, Doğu ve Kuzey Anadolu'da Yapılan Tarih Öncesi Araştırmalar, Beletten Cilt:VII, Ankara, s.661-662.
- ²⁰ ŞAHİN, T.E., 1985, Anadolu'nun Tarihi Akışı İçerisinde Erzincan Tarihi, Erzincan Hayra Hizmet ve Dayanışma Vakfı No: 1, Erzincan, s. 68-87.
- ²¹ MİROĞLU, İ., 1990, Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası, (1520-1566), Türk Tarih Kurumu Yay. XIV. Dizi, Ankara, s. 3.
- ²² TURAN, O., 1973, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, Nakışlar Yay. No: 27, İstanbul, s. 55-58:
- ²³ ŞAHİN, T.E., 1985, a.g.e., s.140.
- ²⁴ ŞAHİN, İ.F., DOĞANAY, H., 2001, a.g.m. s. 356.
- ²⁵ Her Yönüyle Kemaliye (EğİN), 1996, Kemaliye Kaymakamlığı., Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, İstanbul, s. 48-49.
- ²⁶ TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N., 1998, Beşerî Coğrafya, Çantay Kitabevi, İstanbul, s. 378-379.
- ²⁷ GÖNEY, S., 1995, Şehir Coğrafyası, İ.Ü. Yay. No: 3908, Edeb. Fak. Yay. No: 2274, Coğrafya Bölümü Yay. No: 91, (3. Baskı), İstanbul, s. 6.
- ²⁸ DOĞANAY, H., 1997, Türkiye Beşerî Coğrafyası, Mili Eğitim Bakanlığı Yay. No:2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:877, Eğitim Dizisi:10, İstanbul, s. 417-421.
- ²⁹ GÖNEY, S., 1995, a.g.e., s. 8-12.
- ³⁰ ÖZÇAĞLAR, A., 1996, Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler, A.Ü., D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:12, Ankara, s. 17.
- ³¹ TÜMERTEKİN, E., 1973, Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar, İstanbul Üniv. Yay. No:1840, Coğrafya Enst. Yay. No: 72, İstanbul, s. 42-43.
- ³² DOĞANAY, H., 1997, a.g.e., s. 421.
- ³³ ÖZÇAĞLAR, A., 1996, Türkiye'de Belediye Örgütülü Yerleşmeler, Ekol Yayınevi, Ankara, s. 7-8.
- ³⁴ TÜMERTEKİN, E., 1973, a.g.e., s. 45-55.
- ³⁵ ÖZGÜR, E.M., 1996, Yeni İlçe Merkezlerimizin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler, A.Ü., D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:12, Ankara, s. 27.
- ³⁶ KARABULUT, Y., 1997, Türkiye'de Demiryolu Ulaşımı, A.Ü., Türkiye Coğrafyası, Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı:6, Ankara, s.168.
- ³⁷ KUTLU, M.M., 1990, Fırat Havzası Yaylacılığında Şavak Aşireti Göçer Yaylacılığına Tipolojik Yaklaşım, Fırat Üniv., Coğrafya Sempozyumu (1986), Elazığ, s.199-205.
- ³⁸ ALPER, B., 1990, Kemaliye (EğİN) Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Araştırma, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Her Yönüyle Kemaliye-EğİN- Kitabından) s. 155-228.

Kaynakça

- ALPER, B., 1990, *Kemaliye (Eğin) Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Araştırma*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Her Yönüyle Kemaliye-Eğin- Kitabından).
- AKTİMUR, H.T., TEKİRLİ, M.E., YURDAKUL, M.E., 1990, *Sivas-Erzincan Tersiyer Havzasını Jeolojisi*, M.T.A. Dergisi, Sayı:111, Ankara.
- ARINÇ, K., 2000, *Ulaşım Coğrafyası Bakımından Bir İnceleme; Rahva Düzlüğü ve Çevresi*, Doğu Coğrafya Dergisi Sayı:3, Erzurum.
- BAŞIBÜYÜK, A., 2004, *Kemah İlçesinin Coğrafyası*, Nobel Yayınları, No:620, Ankara.
- BAYKAL, F., 1953, *Çimen ve Munzur Dağları Mıntukasında Jeolojik Etüdder*, M.T.A. Dergisi, Sayı:2058, Ankara.
- BAYKAL, F., 1966, *1/500 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası (Sivas Paftası)*, M.T.A. Yayınları, Ankara.
- DOĞAN, M., *Büyük Türkçe Sözlük*.
- DOĞANAY, H., 1997, *Türkiye Beşerî Coğrafyası*, Mili Eğitim Bakanlığı Yay. No:2982, *Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:877, Eğitim Dizisi:10*, İstanbul.
- DOĞANAY, H., KOCA, H., 1998, *Ulaşımın Yerleşmeye Etkilerine İki Tipik Örnek: Fevzipaşa ve Nurdağı Kasabaları*, *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı:33, İstanbul.
- DÖNMEZ, Y., 1960, *Hanege Köyü*, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt:6, Sayı:11, İstanbul.
- GÖNEY, S., 1995, *Şehir Coğrafyası*, İ.Ü. Yay. No: 3908, *Edeb. Fak. Yay. No: 2274*, *Coğrafya Bölümü Yay. No: 91*, (3. Baskı), İstanbul.
- Her Yönüyle Kemaliye (Eğin)*, 1996, *Kemaliye Kaymakamlığı., Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını*, İstanbul.
- İliç (Erzincan) İmar Planı Ön Araştırması (C. Yaşın, O.D.T.Ü.)*
- KARABULUT, Y., 1997, *Türkiye'de Demiryolu Ulaşımı*, A.Ü., *Türkiye Coğrafyası, Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı:6, Ankara.
- KOCA, H., ÖZDEMİR, Ü., ŞAHİN, İ.F., 2005, *Ulaşım Açısından Gülek Boğazı*, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı:14, Konya.
- KÖKTEN, İ.K., 1944, *Orta, Doğu ve Kuzey Anadolu'da Yapılan Tarih Öncesi Araştırmalar*, *Beletten Cilt:VII*, Ankara.

- KUTLU, M.M., 1990, *Fırat Havzası Yaylacılığında Şavak Aşireti Göçer Yaylacılığına Tipolojik Yaklaşım*, Fırat Üniv., Coğrafya Sempozyumu (1986), Elazığ.
- MİROĞLU, İ., 1990, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası, (1520-1566), Türk Tarih Kurumu Yay. XIV. Dizi, Ankara.*
- ÖZÇAĞLAR, A., 1996, *Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler*, A.Ü., D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:12, Ankara.
- ÖZÇAĞLAR, A., 1996, *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler*, Ekol Yayınevi, Ankara.
- ÖZGÜR, E.M., 1996, *Yeni İlçe Merkezlerimizin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler*, A.Ü., D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:12, Ankara.
- SEVER, R., 2005, *Erzurum-Bingöl Karayolunda Ulaşımı Güçleştiren Coğrafi Etmeler*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:14, Konya.
- SOYKAN, F., 1997, *Ege Bölgesinde Turizm Ulaştırması*, Ege Üniversitesi, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:9, İzmir.
- ŞAHİN, İ.F., DOĞANAY, H., 2001, *(Geçmişten Günümüze Kuruçay (İliç-Erzincan), Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:7, No:5, Konya.*
- ŞAHİN, T.E., 1985, *Anadolu'nun Tarihi Akışı İçerisinde Erzincan Tarihi*, Erzincan Hayra Hizmet ve Dayanışma Vakfı No: 1, Erzincan.
- TAŞAĞIL, A., 2000, *İslam Ansiklopedisi (Cilt:22), İlig Maddesi.*
- TURAN, O., 1973, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, Nakışlar Yay. No: 27, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., 1973, *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar*, İstanbul Üniv. Yay. No:1840, Coğrafya Enst. Yay. No: 72, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., 1987, *Ulaşım Coğrafyası*, İ.Ü. Yayınları No:2053, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 85, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N., 1998, *Beşerî Coğrafya*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü VII,1993*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı: 211/7, Ankara Üniv. Basımevi, Ankara.
- YAZICI, H., 1995, *Sansa Boğazının (Erzincan) Kara ve Demiryolu Ulaşımındaki Önemi*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:1, Erzurum.